

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 46 ՏՈՒՆՈՒՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Զորեքշաբթի 19 Մարտի

1897

Զորեքշաբթի 19 Մարտի ՏՈՒՆՈՒՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 46

Ցարական 10 բուրժի, վեց ամբարձ 6 բուրժի, երեք ամբարձ 3 բ. 50 Կ. ամբարձ 1 բ., հատով 5 Կ.

Խմբագրություն հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция „Норъ-Даръ“
Կամ Tiflis Rédaction „Nor-Dar“.

Խմբագրություն բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Ցայտարարությունները ընդունում են ամեն լեզուներով: Ցայտարարությունները բողոքի 3 Կ., բնականորեն համար կրկնապատիկ

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Թրքական զորքերը:
Փրանսիա և Յունաստան:
Անգլիայի զորքերը:
Քրոնիկոն—Լուրեր:
Գովկասի 3. Բ. Ընկ. ընդհանուր ժո-
ղովրդի:
Հեռագրեր և քի-
միականություն:
Բանասիրական—Փիտական
շարժում:
Ցեղականություն:
Ցայտարարություններ:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հեռագրական նորագոյն տեղեկություն-
ները: Երեւում է, որ Թուրքիայի կոմսարա-
մանի անգլիական բնակությունը է ունեցել,
քան թէ կարծում էր սկզբում: Նախ
հաղորդուցաւ, թէ սպանուած հայերի
թիւը 100 է, յետոյ թէ—400, իսկ «Լուս-
կործակալութեան» վերջին հեռագրից
երևում է, որ սպանուած է 700 հայ:
այդ տեղեկությունը ստացել է Գ. Պոլսի
հայոց պատրիարքարանը:

Բ. Գուրբա հայ բանկիր Արիկի (երեկ
Արիկ Ունեան, որ անցեալները բան-
կարկուտ էր և արտաքին դատաւարաւո-
ցաւ) հետ պայման է կապել զօրքին
400 հազար քրիստոնէական քաղաքային
համար:

Անգլիական մամուլի մէջ իբրեւ լուր
հաղորդուցաւ, որ իբր թէ, գերմանա-
կան կայսրը մասնաւոր ճանապարհով
հաղորդել է սուլթանին զեռնակների
ձեռքով Քիւրդիայի համար պատրաս-
տած ռեֆորմների ծրագիրը:

«Frank. Zeit.»-ը այդ լուրը հերքե-
լով, պնդում է, որ մինչև օրս Գրան
յայտին չէ այդ ծրագիրը: Վերջերս
թրքական արտաքին գործերի մինիստ-
րը սուլթանի յանձնարարութեամբ դի-
մեց անձամբ բոլոր զեռնակներին
խնդրելով, որ իրեն հաղորդեն ռեֆորմ-
ների ծրագիրը, մինչոյն ժամանակ հա-
ւատարմելով նրանց, որ սուլթանը
խոստանում է մտցնել նրանց առաջա-
դած բոլոր ռեֆորմները այն պայմա-
նով, որ, կարգը պահպանելու համար,
ռեֆորմների ծրագիրը իբր սուլթանի
կողմից չնորհուած հրատարակուի և չի-
մացուի թէ պետութիւնների ստիպ-
մամբ է լինում:

Այնուամենայնիւ զեռնակներն չկա-
մեցան ի նկատի առնել այդ խնդիրը:

ՓԻՆԵՍԻԱ ԵՒ ԲՈՒՆԱՍՏԱՆ

«Երեւոյն Գրքի» ընթերցումից երևում
է, չարուհակում է պ. Գրեպիտ, որ պե-
տութեանց գիւտականութիւնը երկու
տարեկան առաջարկութիւններով վրայ է
հիմնուած: Մի կողմից սուլթանին
պարտաւորեցնում են ամբողջական բա-
րենդրութեան ներմուծել և գործա-
դրել իւր կայսրութեան մէջ, և այդ բա-
րենդրութեան ծրագրի մշակման ի-
րաւունքը պետութիւնները իրենց են
վերապահում, միւս կողմից նրանք, ու-
ղում են օսմանեան կայսրութեան ամ-
բողջութիւնը պահպանել: Եւ չեն կար-
ծում որ այդ ձևով դրուած մի առա-
ջարկութիւն յաջող լուծում ստանայ,

չեն կարծում որ մի լաւ քաղաքակա-
նութիւն լինի տակ սուլթանին.—Ս.
հա բարենդրութեան մի ծրագիր, որ
պահանջում էր իրաւործել: Իսկ եթէ
չիրաւործես, այնուամենայնիւ մենք
քո երկրները ամբողջութիւնը երաշխա-
ւորում ենք: Ընդհակառակը, խելօր և
օգտաւոր քաղաքականութիւն կը լինէր
սուլթանին տակ, որ եթէ նա ընդդի-
մադրէր Եւրոպայի պահանջներին, ա-
պա իւր կայսրութեան զանազան կը-
տորները կորցնէր: վտանգին պիտի
ենթարկուէր: (չաւտ լաւ, չաւտ լաւ, ալ):

«Բաւարական» մի վիճարկանու-
թեան վրայ չեն ուղում ծանրանալ:
Հակասութիւնը ոչ միայն խոսքերի, այլ
իրողութեանց մէջ է: Եւ քաղաքակա-
կերպով համազուած եմ, որ ոչ մի ժա-
մանակ քրիստոնէայ Եւրոպան,—ես ա-
սում եմ քրիստոնէայ, վտանգի այս գոր-
ծի մէջ միայն այդ բանն է որ նշանա-
կութիւն ունի, վտանգի արեւելեան խն-
դիրը է ապա և իսլամական կրօնական
մի ընդհանրութիւն է, խնդրի այդ բնա-
նութեան շնորհիւ է, որ նա անուշեղի
է մնում թէ խաղաղարար և թէ բռնի
միջոցներով.—Եւ ասում եմ, որ Եւրո-
պան ոչ մի ժամանակ չի ստանայ սուլ-
թանից պահանջած բարենդրութեան-
քը, և նոյնպէս համազուած եմ, որ օս-
մանեան կայսրութիւնը, աչքի առաջ
ունենալով խառնաշփոթութեան և ան-
դամաւորութեան այն աստիճանը, որի մէջ
նա է գտնուում, ոչ կարելի է պահպա-
նել և ոչ էլ փրկել: Այս այդ բանից
ևս եզրակացնում եմ, որ հարկաւոր է
ուրիշ լուծումներ որոնել և պատրաս-
տել: Որոնք... (Զեքեւ): Այդ բանը ա-
սելու համար եմ ամբողջ թաքնաբան-
ւած լուծում, ճշմարիտ լուծում եմ ա-
սում և ոչ թէ կիսամիջոցներ: 2-ի կա-
րելի ընդունել, որ եւրոպական համա-
ձայնութիւնը statu-quo-ից դուրս ծրա-
գիր չունենայ: Եւրոպայի գործը ա-
պարդին և անպտուղ կը լինի, եթէ բո-
ւականաւոր գոհացում տալով միայն
կեցողութիւններին և պահակ դառնալ Բալ-
քաններում: Եթէ Եւրոպան ցանկանում
է, որ իւր գործը յարատեւ լինի և ար-
դասաւոր, ապա նոյնիսկ այժմեանից
նա պիտի աշխատի լուծելու այն խն-
դիրները, որոնք յաւիտենական ընդ-
հանրութեան պատճառ են մնում:

Գ. Դրեպիտը մէջ բերելով պ. Գլե-
մանայի յօդուածի մի կտորը, ցոյց է
տալիս, որ ներկայ խաղաղութիւնը ժա-
մանակաւոր է և խաղաղութիւն, մինչդեռ
«կայ յարատեւ, իրական խաղաղութիւն»,
զոր հիմունքներն են ներքաշնակու-
թիւնն և իրաւունքը, և ոչ թէ բռնա-
դատութիւն: (Զեքեւ, շեքեւ, շեքեւ):
Եւս երկնչում եմ, պ. Գլեմանայի
պէս, որ մի գուցէ դեռ երկար ժամա-
նակ պետական շահը տեղի չտայ իրա-
ւունքին: Ժողովուրդների ազգային
զգացմունքի, և հետեւաբար կառավա-
րութեանց քաղաքականութեան մէջ
անաբաբութեանց և նախապաշարում-
ների մի մեծ շափ կայ, և եթէ մի
փոքր խորը քննարկ, կը տեսնենք, որ
հայրենասիրութիւնն աւելի ատեղա-
թիւնից է կազմուած, քան թէ եղբայ-
րակցութիւնից:

«Բայց ինչ էլ որ լինի այն արգել-
ները, որոնք խոչընդոտ են լինում բա-
ցարձակ արդարութեան հաստատմանը
երկրի վրայ, սակայն մի կէտ կայ, որ
մասին ամենքս էլ համաձայն կը-

լինենք: Այդ այն է, որ ամեն անգամ,
երբ հանգամանքը միջոց է տալիս, ա-
պա օգտուինք և աշխատենք անմիջա-
պէս յարգել տալ իրաւունքը և յաղթա-
նակել տգաղութիւնը: (Զեքեւ, շեքեւ, շեքեւ):

Հետեւոր կարծում է որ Գլեման Յու-
նաստանին պիտի տալ, որովհետեւ կրե-
տացին այդպէս է ցանկանում: Բայց քա-
ների մէջ էլ ինքնավարութիւն պիտի
հաստատուի, եթէ ապագայ խոսքութիւն-
ներից զերծ են ուղում մնալ: Մակե-
դոնիան նոյնքան զիւրութեամբ կարելի
է ինքնավարութեան վերածել, որքան
և Արեւելեան Ռումելիան: Սուլթանին
սեպհականաւոր պիտի անել, որովհե-
տեւ այդ բանը «արդար և լաւ է, և մա-
նական» մարդասիրական, հայկական
կոտորածները պիտի վարձատրուեն նրա
կայսրութեան փոքրացմամբ:

«Օսմանեան կայսրութեան ամբողջա-
կան պահպանման նկատմամբ, պատ-
մութիւնը ձեռքին կարելի է հաստա-
տել, որ այդ սկզբունքը երկար ժամա-
նակից ի վեր այլևս գոյութիւն չունի...
Մոյրաւիս, վայաքիս, Բոսնիան,
Հերցեգովինան, Բուլղարիան, այդ ան-
դամաւոր երկրներից իւրաքանչիւրը
քաղաքակրթութեան մի մի յաղթանակ
էր ընդդէմ բարբարոսութեան:

Գ. Դրեպիտը պնդելով, որ օսմա-
նեան կայսրութեան ամբողջութիւնը
այլևս սկզբունք լինել չի կարող, յայ-
տարարում է որ այդ սկզբունքն ա-
ռեւծին հրապոյր ունի Փրան-
սիացի քաղաքագետների համար, վառ-
դի շնորհիւ մի երկար և փառաւոր ա-
ւանդութեան Փրանսիան կապուած է
Քիւրդիայի հետ Փրանսուա 1-ի օրից:
Երկու երկրի բարեկամական յարաբե-
րութիւնն ընդհատուել է միայն Նուա-
րի մէջ:

«Բայց ինչ էլ որ լինի այդ աւանդու-
թիւնը, մենք այլ ևս պատրաստ մէջ
չենք կարող մնալ,—յարում է պ. Դրե-
պիտը: Եւր օսմանեան կայսրութիւնը մի
ոչ էր միջ համար, երբ նրա հետ ու-
նեցած մեր յարաբերութիւններն ազ-
դեցութեան տարիւր էին դարձած մեզ
համար ևս, նոյն իսկ այդ պատճառով
մի մեծ տեղ ունէին Արեւելքում,—այն,
օսմանեան կայսրութեան ամբողջական
պահպանման աւանդութիւնը շատ լաւ
էր, վառնդի այդ բանի մէջ ազգային
շահ կար: Բայց այս ժամին մենք չենք
կարող այդ պատրաստը շարունակել: Ա-
մեն կողմ հրատարակուած տեղեկու-
թիւններից հետեւում է, և այդ հետեւում
է նոյն իսկ տեղի ունեցած անցքերից,
որ օսմանեան կայսրութիւնը ոչ այլ
ինչ է, եթէ ոչ մի աւերակ, որ այսու
հետեւ անկարելի է փրկել... Այսուհետեւ
օսմանեան կայսրութեան պահպանման
և շահի սկզբունքի խնդիր չի կարող
լինել մեզ համար Իբրեւ պիտի կատա-
րուեն: Մենք չպէտք է ընդգրկուորենք...
Աշխարհակալող թուրք իւր տիրա-
պետածք ձուլել և կլանել չկարողացաւ:
Այսու նա մի օտար մարմին է, որի
արտաքուստը ճակատագրական է: Մի-
ջողովային կարգաւորութեան չի կարե-
լի օսմանեան կայսրութեան ամբողջու-
թիւնը փրկել: Գալիքի առաջը դուր չէք
կարող առնել: Դա մի քաղաքականու-
թիւն կը լինէր ընդդէմ իրերի բանակա-
նութեան և կանխատեսութեան տրա-
մարանութեան, ինչպէս նաև ընդդէմ
նոյնիսկ խաղաղութեան:

Ցարական հետեւոր ցանկանում է,
որ Եւրոպան ոչ թէ կիսամիջոցների
դիմի, այլ խնդիրներն արմատապէս
վճարի: Այդ նպատակին հասնելու հա-
մար, նա ևս համաձայն է պ. Գրեպին.—
«Եւրոպական մի շուր կոնգրէս կազմելու»
(Զեքեւ):

«Գնդգէսի և եւրոպական համաձայ-
նութեան միջի տարբերութեան մասին
կարող են հարցնել: Օհա պատասխա-
նում: Գ. Պոլսի մէջ իրենց զեռնակների
միջոցով գործող պետութիւնները բա-
ւականանում են առանձին առանձին և
յաջորդական զիմուծներ անելով: Սուլ-
թանը զգաց, որ զիմուծները բոլորն էլ
միևնոյն կամքը և ցանկութիւնը չունին,
ուստի նա կարողացաւ իւր խոստումնե-
րից խոստ տալ: Գնդգէսը օրը ցերեկին
պիտի գործէ, իւր նիստերի արձանա-
գրութիւնները հրատարակելով, նա
այդպիսով նուազ միջոց կտար մտաւոր
սահմանափակումների, խոյզ դաւադրու-
թիւնների, չկամութիւնների: Այդպիսով
միայն կարող կը լինէին հասնել մի ճշ-
մարիտ և վերջական լուծման, որ թէ
աւելի դուրին կը լինէր, և թէ աւելի ա-
րագ: Եւ ի՞նչ Փրանսիան առնէր այդ
նախաձեռնութիւնը, այն ժամանակ
ամբողջ Եւրոպան կողտուել դրանից:

Այս է պ. Դրեպիտի եզրակացութիւ-
նը: «Կոնգրէսի գումարումը անհրաժեշտ
է, վառնդի հետեւոր կարծիքով, այժմ
Փրանսիան կարեւոր եղած ոյժը չունի,
որ առկա հզօր խնդիրները իւր «արող
հատնիք»:

«Եթէ Փրանսիան մեծ ազատաբար է
եղած, եթէ նա խորտակել է բռնու-
թիւնները, ապա աւել է ազգերը և տեղ-
ծել է նոր ժողովուրդներ, եթէ դեռ
մեր օրերում, 1860 ին, նա Սիրիա ար-
շաւելով, առանց մէկի խորհուրդը հա-
ցնելու, կարողացաւ մարտնչելուն
փրկել Դրուզների ձեռքից, այդ ոչ թէ
միայն նրա համար, որ Փրանսիան գա-
ղափարների համարաբար էր, այլ նրա
համար, որ նա ինքը մի ոյժ, մի ազա-
տութիւն էր:

Այժմ հանգամանքները նոյնը չեն:
Ուստի հետեւոր կը զգանաւոր Գրան-
սիան Եւրոպական համաձայնութեան
մէջ մտալով, դարձնալ «մեծահոգի» և
խաձեռնութիւնների սկզբնապատճառ
դառնալ, պաշտպանել արդար գործե-
րը, իւր աջակցութիւնը չնայելը այդ
բոլորին, միայն ոչ արեւել, վառնդի
նրա արեւել վերապահուած է ուրիշ
պարտականութեանց համար: (Բա-
ժեք. շեքեւ):

Նույնպէս.—Խօսքը արտաքին գործերի
մինիստրին է:

Գ. Հանտոն, Եւրոպայի Գլխավոր.—
Պատգամաւորների ժողովը փետրուարի
22-ի նիստին վաւերացրեց մի քաղա-
քականութիւն, որ է, խաղաղութիւնը
պահպանել և եւրոպական համաձայնու-
թեամբ: Ինքը հետեւում է այդ ուղե-
գծին: 2-րդ կողմ պետութեանց ծանու-
ցաբերն, Յունաստանը միջոց իրեն ա-
րած առաջարկները և վերջնականապէս
չի ուղում օրհնապետ Վաստի գործերը
յիտ կանչելու:

Եւրոպայի Գլխավոր.—Զմտ լաւ է արել:

Եւրոպայի Գլխավոր.—Գրեպին նը-
կատմամբ Յունաստանը «ժողովրդական
քուէարկութիւն է պահանջելու: (Զեքեւ,
ժեքեւ, շեքեւ):

Գ. Լաւ.—Ինչպէս որ մենք պահան-

ջում ենք Ազգա-Լուսնէին համար:

Արեւելի Գլխավոր Գլխավոր մէջ է բերում
Յունաստանի արած առաջարկութիւնը,
Բոսնիայի և Հերցեգովինայի դրութիւնը
զէթ ընդունել Գրեպին մէջ, իշխան
Գլխավոր իշխանութեան ներքոյ: Մինիս-
տրը կարծում է, որ վտանգի երկրորդ
այժմ աւելի նուազ է, քան առաջ: «Ո-
րովհետեւ պետութեանց համաձայնու-
թիւնը թէ Եւրոպայի և թէ մասնաւոր
Արեւելի մէջ մի մեծ արդիւնք է առաջ
բերել, մի բան, որի իրաւործման մա-
սին առաջ կատար էլին յայտնուած: Գ.
Հանտոն բարեւը նշան է համարում,
որ ժողովանքը իրենց զինուորներով
կարողանում են «միջամտել երկու մար-
տակիցների մէջ և այդպիսով ազատել
շատերի կեանքը: (Զեքեւ, շեքեւ, շեքեւ):

Գ. Տաւ.—Գլխավոր մինիստր բանը
կարող էլի անել և հայտնաբերում:

Արեւելի Գլխավոր Գլխավոր.—«Գլխավոր-
տական տեսակետից վիճարկութիւնը,
եթէ այսպէս կարող եմ անել, սահմա-
նափակ, չընթացուած է: Գ. մինիստրը
խնդրի էական մարդ այն է համարում,
թէ «գնդագետ Վաստի» գործերը յիտ
պիտի կանչուին, թէ ոչ:»

Գ. Տաւ.—Յունաստանը որ ոչ (Բա-
ժեք. շեքեւ):

Արեւելի Գլխավոր Գլխավոր իւր խօսքը
առաջ տանելով, ցոյց է տալիս որ Թի-
սալիայի և Եգիպտոսի մէջ ընդհանուր
վտանգն այժմ աւելի նուազ է, միայն
զնդապետ Վաստի գործերի յիտ կան-
չելը կեանական գործերի վերջնական
կարգաւորութեան համար անհրաժեշտ
է: «Այդ պատճառով է որ պետութիւն-
ները ընդհանուր համաձայնութեամբ
միջոցներ են ձեռք առած յաղթանակել
տալ խաղաղարար սխտեմը և արդէն
անհրաժեշտ վաւերացումները հաստա-
տուած են, որպէսզի իրենց որոշումնե-
րը... (Բա-ժեք. շեքեւ, շեքեւ, շեքեւ):

Գ. Եւրոպայի Գլխավոր, խնդրում եմ
որ լուրսիւն պահէք:

Արեւելի Գլխավոր Գլխավոր.—«Եւրոպայի
իրենց որոշումները յարգել տան: Գ.
սուլթանները ոչ թէ համաձայն են ի-
րենց զիտարարութեանց մէջ, այլ նոյն
իսկ գործադրել տալու միջոցներին...
(Եւր Գլխավոր Գլխավոր Գլխավոր շեքեւ):

Գ. Գլխավոր.—Արեւելի այս տեղում
ևս ոյժը պիտի յաղթէ իրաւունքին:

(Բա-ժեք. շեքեւ):
Արեւելի Գլխավոր Գլխավոր.—Գ. Հանտոն
իւր խօսքը առաջ տանելով, նորից
կրկնում է, որ Գրեպին ինքնավարու-
թիւն պիտի ստանայ սուլթանի գերիշ-
խանութեան ներքոյ: «Եւրոպականութիւ-
նը հանդիսաւոր կերպով կը յայտարար-
րուի: (Զեքեւ, շեքեւ, շեքեւ): Յու-
նաստանին իմաց կտարուի, ուստի կը
զու մէջ կողմ յունական գործերը յիտ
պիտի կոչուին, յայտնի բան է մինչդեռ
ժամանակ յետ պիտի կանչուին և թըր-
քական գործերը, բացի այն գործերից
որոնք կը կողմորոշուեն... (Բա-ժեք. շեքեւ, շեքեւ):

Գ. Տաւ.—Ինչու համար այդ խոս-
քութիւնը: Նորաւոր ևս իրաւունք չունի,
ինչպէս և միւսները:

Գ. Լաւ.—Միշտ փոքրերին են ճի-
լում, որովհետեւ նրանք չեն կարող ի-
րենք իրենց պաշտպանել:

Արեւելի Գլխավոր Գլխավոր.— Բացի

Դուք ասում էք, որ եւրոպական համա-
ձայնութիւնը մի իրաւաբար դատարան
է, Դա մի շատ եղակի դատարան է, ո-
րի դատարանները իրենք չհասկալով
կողմերն են»։ (Ծ-Գ. 3-րդ և 4-րդ. 3-րդ.)
«Եղակի դատարան, որի իւրաքան-
չիւր անդամը ամեն բնական է. —ար-
դեօք եւս օգուտ ունիմ խաղաղութիւն
պահպանել, թէ՛ պատերազմ յարուցա-
նել։ Ի՞նչ է այդ, եթէ ոչ այն, որ խա-
ղաղութիւնը կախումն ունի իւրաքան-
չիւր պետութեան շահից»։

Պ. Միլլանը կարծում է որ խաղա-
ղութեան շահը պահանջում է շուտով
վերջ դնել խաղաղ կերպով կենտական
խնդրին։ Փրանսիան ինչու համար
1886-ի դեբրը չի կարող ընդունել
Փրանսիա — Ռուսական դաշնակցութեան
մասին պ. Գորլիի հետ համալսարնի
լինելով, հետագայ հետեւեալ հարցն է
առաջարկում այդ դաշնակցութեան կողմ-
նակիցներին։

«Գարծում էք թէ դուք մի մեծ հա-
րուած տուած չէք ինչի՞նք Փրանսիա Ռուսա-
կան դաշնակցութեանը հրաժարուողը
համոզում կայացնէ, թէ Փրանսիան ա-
ռանց անմիջական չափի, առանց չօշո-
փելի պատճառի օտարացած պիտի լինի
ընկերակցել այնպիսի գործողութիւննե-
րի, որ մէջ մի բան մեր քաղաքականու-
թեան մէջ չի կարող արդարացնել և մէ-
ջ իրաջատարել։ Ի՞նչու։ Որովհետեւ մեր
դաշնակցին է այդ բանը խնդրած։ (Ծ-Գ.
3-րդ. 3-րդ. և 4-րդ. 3-րդ.)»

Հետագայ կարծում է որ Փրանսիան
«ազգային զգացմունքը յարգող դու-
թիւն պիտի ընդունի և իւր հետեւի
ազատ պահի», որովհետեւ մէջ մի ժա-
մանակ Փրանսիան այնքան մեծ կարիք
չի ունեցել իւր հետեւի արդատ ունե-
նալու, որքան այսօր։ (Բաւառ. Ծ-Գ. 3-րդ.
3-րդ. և 4-րդ.)

Նույնպէս. — Սուրբ խորհրդի պ. նա
խազահին է.

(Գրաբանակոմի)։

Ս. Սապաճ Գիւլիսան.

Գարիք, 16 մարտի (ն. տ.)

ԱՆՏՔԵՐԸ ԿՐԻՏԵՒՈՒՄ

«Köln. Zeit.»-ի ասելով, եւրոպական
համաձայնութեան գոյութիւնը վտանգ
է սպառնում, որովհետեւ Անգլիան հրա-
ժարում է մասնակցելու յունական նա-
ւահանգիստների պաշարմանը.

«Անանյայից հեռագրում են, որ եթէ
երկու շաբաթից յետոյ Գրետի պաշա-
րումը ոչ մի հետեւեալ չունենայ, այն
ժամանակ մեծ պետութիւնները կը պա-
շարեն նաեւ Գրետը, Գորնթուրը և Վոյն-
Իսկ եթէ այդ պաշարումն էլ ցանկալի
հետեւեալները չունենայ, այն ժամանակ
կը ճնշուի բուն ուժով հեռացնելու
վտանգին Գրետից»։

«Polit. Corresp.»-ը հարցրում է,
որ Գ. Գորնթուրը ներկայացուցիչն
երկու անգամ եղել է թուրքաց արտա-
քին գործերի մինիստրի մօտ և առա-
ջարկել է նրան, որ թուրքական զօրքերը
հեռացնուին սահմանից, խոստանալով
իւր կառավարութեան կողմից նոյնն ա-
նելու. նմանապէս առաջարկել է Գրետին
Գրետի խնդիրը վերջացնելու փոխա-
դարձ համաձայնութեամբ, առանց պե-
տութիւնների միջամտութեան։ Այդ եր-
կու առաջարկին էլ պատասխան չի
արւելի, այնպէս որ դրանց մերժումը
կարելի է համարել։

«Köln. Zeit.»-ի Գարիքի թղթակցի
ասելով, անգլիական կառավարութիւնը,
յոյն-թուրքական ընդհարման առաջն առ-
նելու համար, մեծ պետութիւններին
առաջարկում է, որ Յունաստանն ու
Դուբն իրենց զօրքերը 5) կը լուծար
հեռացնեն սահմանից։ Անգլիան յանձ-
նառու է լինում այդ առաջարկն անելու
Յունաստանին և խոստանում է պաշա-
րել Վոյնը, եթէ յունաց կառավարու-
թիւնը մերժէ։ Գրանը նոյն առաջարկը
պիտի անեն Ռուսիան և Աւստրիան, և,

եթէ նա էլ մերժէ, Անգլիան պատրաստ
է մասնակցելու Թիւրքիայի դէմ ձեռք
առնելիք ամեն տեսակ բռնի միջոցներին։

«National Zeit.»-ի ասելով, իբրի
դրութիւնը Գրետում աւելի վատացել
է, իսկ պետութիւնների միջև միաբա-
նութիւնը չկայ։ Այսպէս, օրինակ, Գի-
րապետիկը հարցրում են, որ տեղւոյն
մասնակցական ընկերակցութիւնը
խիստ օղբալի է. նրանք չեն համար-
ձակում դուրս գալու քաղաքի պատերից
և կենսական միջոցներին, պակասու-
թիւն են գտնում, մանաւանդ ջրի, որի
ակունքները գտնուում են յոյների ձեռ-
քին։ Քաղաքում կայ ընդամենը երեք
ջրհոր վառ ջրով, որից տիֆ է տարած-
ւում։ Մինչև անգամ միտիւնների չի
կարելի լինել քաղաքից դուրս, որով-
հետեւ ապտամբները հրացան են առ-
ձակում թաղման մասնակցողներին վրայ։
Արտաքինը բռնուած է անգլիական և
իտալական զօրքերով։ Քրիստոնեաները
քաղաքից հեռացել են լեռները։ Մահ-
մեդականներն առում են, որ այլ եւս չեն
կարող դիմանալ այդ վիճակին։ «Vesuvio»
և «Campedown» նաւերի հրամանա-
տարները բանակցում են ապստամբների
հետ, որ նրանք ջուր թողնեն քաղաքը,
իսկ յոյները պահանջում են, որ քաղա-
քից հեռացան հետի կայքերը յանձնուին
իրենց»։

«Երկրագլխի տեղեկութիւններ են
հասնում նաեւ Գանդից։ Այդ քաղաքի
չըջակայքում բաշխողակներն այրել են
էլիս գիւղը և դրանով աւելի եւս զրք-
դուի են ապստամբներին։ Քաղաքի մէջ
կատարելով անիշխանութիւն է տիրում
Քաղաքի տէրը բաշխողակներն են
դարձել, ամեն տեսակ վայրագութիւն-
ներ են գործում և կողպատում են բը-
նակիչներին։

«Neue Freie Presse.»-ը հարցը-
րում է, որ դիւանագիտական հարցը-
ղակցութիւններն Աւստրիա-Ունգարիայի
և Յունաստանի միջև խզուած են։

«Հուլիս, մարտի 8-ից հեռագրում
են. «Գաղափարաւոր Բարբառոս և Թա-
կալուտն քառանկու իտալացի կամա-
ւոր զինուորների հետ հասան գնդապետ
Վաստոսի բանակը։ 2-իսկարին 50 հո-
գուց քաղկացած կամաւորների մի զո-
րախումբով ուղղուած է դէպի Մակեդո-
նիայի սահմանները»։

«Թիւրքից հոսմի «Tribuna»-ը լրա-
պրում հեռագրում են, թէ այն ժամա-
նակ, երբ աւստրիական ականակիչն
ուր ջրատույ էր արել յունական նաւը,
անգլիական մարտանոցները թոյլ էին
տուել, որ յունական շոգինաւերը մեծ
բանակութեամբ կենսական միջոցը ափ
իջեցնեն ապստամբների համար։

ԲՐՈՆԻԿՈՆ

Մեր ստացած տեղեկութիւններից
երևում է, որ այս տարի Գալիթը գի-
նի չի տալու, մասամբ անցնալ տարի-
ները այգիների կրած վնասների, մա-
սամբ էլ այս տարուայ վատ եղանակնե-
րի պատճառով։

Բոմբեյում ժամատախտով հիւանդացի
է ուս թփիչ Խալիլը։ Այդ հանգ-
մանը, շնով. Վր. ի ասելով, տար-
վիճարանութիւնների առաւելալ է գա-
նել նրա գտած հակաժամախտային
չիճուկի գորութեանը հաւանով և թե
բահաւատութեամբ վերաբերուող թփիչ-
ների և ուրիշ մարդկանց միջև։ Բանն
այն է, որ 4 տարի առաջ թ. Խալիլին
իւր չիճուկը փորձել էր կենդանիների
վրայ և այն եղանակացութեան էր եկել
որ դրա պատուաստին ենթարկուած կեն-
դանին չի հիւանդանում ժամատախտով
Սինդհուտ կամինալով իւր չիճուկի աղ-
ղցութիւնը փորձել նաեւ մարդու վրայ,
թ. Խալիլը չիճուկից 10 ցնիտիւրամ
արկից իւր կաշու մէջ, Սրահուից յե-
տոյ ծակած տեղերում ցուէր զգա-
լոււմ, ընդհանուր տարութեան աստի-

ճանը բարձրացաւ 35 ի ըստ Ցիւսիուսի
և տարութեան այդ բարձրութեան վրայ
կանգնած էր մօտ 9 1/2 Ժամ. միենոյն
ժամանակ գլխի ցաւ և ընդհանուր թու-
լութիւն էր զգացում։ Սրահուից յետոյ
հրկրորդ օրը հիւանդի դրութիւնը սկսեց
լաւանալ, բայց պտտուստման տեղում
գարձեալ փոքր ինչ ցաւ էր զգա-
ւում. այդ ցաւը տեղում 4—5 օր նոյն-
պէս անցաւ, մի փոքրիկ հետք թող-
նելով ծակուած տեղում։ Մարմնակաղ-
մի կրած փոփոխութիւնները, մանա-
ւանդ տարութեան աստիճանի բարձրա-
նայն ու ընդհանուր թուլութիւնն, ի
հարկէ, անմիջական հետեւեալ պիտի
համարուէին հակաժամախտային չի-
ճուկի պատուաստման, և թ. Խալիլին
իրաւունք ունէր իրեն այլեւս ազատ հա-
մարելու ժամատախտով հիւանդանալուց.
սակայն այն հանգամանքը, որ նա Բոմ-
բեյում հիւանդացի է ժամատախտով,
ընում է նրա գտած չիճուկի կարծուած
բարեբաւ ազդեցութիւնը։ Թ. Խալիլին
չիճուկի պատուաստի անաղոթութեան
վերաբերեալ այս դրական փաստը մի
տեսակ հակասում է նոյն թփիչի շնոմ-
բէյի լրագրին մէջ գրածին, որի մէջ նա
ասում է, թէ իւր չիճուկը յաւ ազդե-
ցութիւն ունի, թէ մինչև այժմ այդ
չիճուկը պատուաստուած է մօտ 1000
հոգու վրայ և թէ պատուաստողներից
ոչ ոք չի հիւանդացած ժամատախտով։

«Գետերը. Վեդ. ՝ լսել է, որ շուտով
խնդիր կընենուի կողմնակի հասարակու-
թեան համար երկաթուղիների կայա-
րանների պատշոթմանը փակելու, ինչ
պէս այդ ընդունուած է արտասահմանի
շատ երկաթուղիներում։

Մեզ խնդրում են հրատարակել հե-
տեւեալը.

Գայսուրհի Մարիա Ալեքսանդրովնայի
հովանաւորութեան տակ գտնուած կոյ-
րերի խնամակալ հոգաբարձութեան Գով-
կարի ճիւղը յայտարարում էր դիտու-
թիւն ընդհանրութեան, որ առ 1 փե-
տուրների 1897 թ. ճիւղի դրամաւորում
կար 33,701 ռ. 58 Կ., փետուրների
ընթացքում եղել է մօտը 2,678 ռ.
28 Կ., ծախք 837 ռ. 8 Կ., առ 1 մարտի
1897 թ. կայ 35,542 ռ. 78 Կ.։ Այդ
գումարից՝ 7 գումար է են—1) ընթացիկ
հաշուով պետական ք. նիկի Թիֆլիսի
բաժանմունքում—2,521 ռ. 93 Կ., 2)
տոկոսաբեր թղթերով նոյն տոկ—31,129
ռ. 72 Կ., 3) բանկի նոյն բաժանմունքի
խնայողական գրամարկում—1,870 ռ.
7 Կ. և 4) ճիւղի դրամարկում առ-
ձեռն—21 ռ. 6 Կ.։

Ճիւղի ակնարածարանում 1897 թ.
փետուրում ամսում նոր հիւանդ եղել է
364 հոգի և նրանք հին հիւանդների
հետ միասին այցելել են 2,152 անգամ
նոյն ամսում անգամատութեան են
ենթարկուած 54 հոգի, որոնցից
28-ը գիշերօթիկ և 26-ը երթեակի հի-
ւանդներ էին։

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

ԲԵՐՈՒՆԻՑ. — Մարտի 16-ին, կէս օրուայ
գնացքով Բաքու ժամանեց թեմին ա-
ռաջնորդ Գարապետ եպիսկոպոս Այվա-
զեանը։ Երկարատեւ կայարանը մարդ-
կաների ծով էր ներկայացնում, ժամադր-
մանը հազիւ էին կարող պահպանուի.
հասարակութեան ամենաբարձր դաս
կարգից սկսած մինչև յետին բանուորը
շտապել էր ընդունուիլու սրբազանին.
ընդունելութիւնը համեստ և վայելուչ
էր հողաբաղանին։ Սրբազանին հրամ-
ցին նստել Թուրքիան ժառանգելի
նոր շքեղ յանդիմ, որով և ուղեւորաց
եկեղեցի։ Եկեղեցու մօտ սրբազանի
դիմաւորեց հայ հոգեւորականութիւնը
զգեստաւորուած, խաչաւուով, ամպհո-
վանով և երգեցողութեամբ։ Խաչաւու-
րը ճեղքելով մասն եկեղեցի։ Սրբա-
զանը ողջոյնի մի կարճ քառու խո-
սեց բնաբան վերջնելով Գետում առա-

նաքաւիլի։ Սրբազանի ձայնը թոյլ
էր, ճանապարհին յոգնած և մրսած լի-
նելու պատճառով։

Հին ՆԱԽԻՋԵՆԻՍԻՑ. — Հին Նախիջևա-
նի վիճակի բարձ. յաջորդ Գիւրգի վ-
Գիւրգիանը ներկայ Մեծի Գահոց օրե-
րին ամեն շաբաթ և կիրակի օրերը
միջիթարում է տեղիս հայ ժողովրդին
աւետարանական քարոզներով։ Զաբաթ
երկուները խօսում է ս. Գէորգ եկեղե-
ցում։ Ժողովուրդը շատ գոհ է հայր
Գիւրգիի քարոզներից և մենք յայս ու-
նինք, որ հայր յաջորդը ոչ միայն Մեծի
Գահոց շաբաթները, այլ միշտ կը բարո-
ղի։ Մարտի 8-ին խօսած իւր քարոզի
մէջ, հ. Գիւրգիը ազգու կերպով պախա-
րակեց անտարազիր համակներ գրող-
ներին և այդպիսի նամակներ գրելու
կորստաբեր և վերին աստիճանի վնա-
սակար ու վարակիչ ակտը։ Ծանկայի է,
որ մեր, ոչինչ բանից չբաշտուող երի-
տասարդները վերջապէս լսէին զէթ հ.
Գիւրգիի յորդորները։

— Հանգուցեալ Վարդան Արովեանի
որբացած ընտանիքի համար շատ տե-
ղերից նպատակներ ուղարկուցին, իսկ
այս քաղաքից տակաւին ոչինչ։ Լուսչէր
լինել, որ մեր քաղաքի հարուստների
ևս մասնակցէին անմահ Խաչատուր Ա.
արովեանի թաղանթին օգնելու գործում
թէ՛ գրամով և թէ՛ անմահ վիպասանի
նոր լոյս տեսած երկաթուղիները
գնելով։

— Անցեալ շաբաթ թուրքերի նոմուրդ
Բայրամի պատճառով առուտուրը բաւա-
կանին կենդանութիւն էր ստացել, թէ՛
համեմատելով նախկին տարիների հետ,
այս տարի դարձեալ պակաս էր։ Առե-
տրի այդ պակասութիւնը պիտի վերա-
գրել երկարատեւ և ստատիկ ձմրան։

ԹԵԼԵԳՐԱԲ. — Մեծ պան եկաւ և մեր
քահանաներն իրանց քարոզներն սկսե-
ցին, բայց թէ դրանք ինչ են քարոզում,
ինչ են խրատում ժողովուրդին, արդեօք
նրա առօրայ կեանքի հոգեբեր, կարեք-
ների մասին մի խօսք ասում են քաւ-
լիցի. նրանց քարոզի նիւթը զանազան
առասպելներ ու անմիտ հեքիաթներ
են, որոնք սակայն միջանի տասնեակ
անգամ կրկնուել են. օրինակ, մեծ պա-
սի առաջին շաբթի «Ժամգիւլ» բաժա-
նելու սովորութիւնը, քառասուն ման-
կանց առակը, խաչափայտի միւսերի
անուները, Փրկչի հետ խաչուած աւա-
ղակների մասին առասպելը և այլն.
երբեմն և իրենց անձն են դարձնում
քարոզի նիւթ, իրենց գովում-գովաբա-
ւում, մինչև երկինք հասցնում։ Որպէս
զի ընթերցողը մեր քաղաքի քահանա-
ներից մի քանիսի մասին դադափար
կազմելու միջոց ունենայ, առաջ ենք
բերում նրանցից մէկի քարոզը, որ
գրեալութիւն ունեցանք ամսոյս 9-ին
լսելու։ «Սիրելի ժողովուրդ, գիտէք որ
իմ ընկեր քահանան անցեալ աշնան
վախճանուեց, եւ մնացի բոլորովին մի-
այնակ և հաւ մենակ կառավարում
եմ թէ եկեղեցին, թէ երկուսիս ծխա-
կաններին, թէ քաղաքային դպրոցում
շաբաթական 18 դաս եմ պարագում և
չնայելով որ այսպէս ծախարհեւորուած
եմ բազմութիւն պարտականութիւններով,
վիճակային կոնսիստորը ս. ռաջն որդի
հրամանով, միայն ինձ հաւատալով,
հրամանագրել է զնալ Սղնալի վիճակը
մի յանցաւոր քահանայի գործը ընեն
յուս գովաբանը... Բայց սրանք մի ըո-
պէ մտածանք են, որ իրենց եղբայրները
մերկ, քաղցած, ծաւաւ, անտուն անտեղ,
այրուած սրտով թափառում են երկրիս
բոլոր կողմերը, աշխատել են իրենց
ունեւոր ծխականների կարծի սիրտը
փափկացնել ու իւր ունեցածից թշուա-
րան մի չնչին մասը հանել... պատաս-
խանը յայտնի է, քանի որ, երբ բոլոր
հայաբնակ տեղերից նպատակներ են հա-

ւարում, Թիւրքը կարծես բոլորովին
գոյութիւն չունի։

— Թէ՛ Թիւրքի ինքնավարական մար-
մինը նոր է սկսել իւր գործունէու-
թիւնը, այնուամենայնիւ իրաւասունե-
րից մի քանիսի և քաղաքային աւագի
լարուած դրութիւնը կատարեալ է. մի
մասը նոյն իսկ ժողովներին չի յաճա.
խում. պէտք է խօսողականութիւն, որ աւա-
գը եռանդի մեծ պաշար ունի։

ԲԵՐՈՒՆԻՑ. — Մարտի 10-ի գնեքը բոր-
այում հետեւեալներն էին. կերտսինը
պուրը—14 Կ., նուլթային միացողը
պուրը—8 1/4—8 3/4 Կ., հում նաւթը
գործարաններին ծախում էին պուրը—
7 1/2—7 3/4 Կ.։ Առեւտրի տրամադրութիւ-
նը տար է Աստրախանից եկած հեռա-
գրի շնորհիւ, որ աւետում է Վալգայի
բացումը։ Երկուսնից, մարտի 15-ից,
շատ շոգինաւեր և առագաստանաւեր
ճանապարհ ընկան դէպի Աստրախան։
Չոգենաւերում լցնելով կերտսինը ծախ-
ւում է պուրը 12 1/2 Կ.։ Երամադրութիւ-
նը միջակ է։

ԳՐՈՒՄ ԵՆ ԶԱՅՈՑ ԲԱՐԵՆԳՐՈՒՄԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԺՈՂՈՎՃ

Գիւրգի, մարտի 16-ին, Թիֆլիսի քա-
ղաքային խորհրդի դահլիճում կայացաւ
Գ. Հ. Բ. Ընկերութեան մարտի 2-ի
ընդհանուր ժողովը շարունակութիւնը.
Ժողովուած էին 30-ի չափ անդամներ,
իսկ մինչև ժամը 10-ը անդամների թիւը
հասաւ 67-ի։

Նախագահ թ. Նաւասարդեանը ժո-
ղովը բանալով առաջարկում է խորհրդի
քարտուղարին կարգաւ ընկերութեան
ճիւղերի քննուիլը նախահաշիւները
Գաղափարում է Գարսի ճիւղի 96 թուի
լրացուցիչ նախահաշիւը որ և հաստատու-
ւում է ժողովականների կողմից։ Քար-
տուղարը շարունակում է կարգաւ Ա-
խալցայի, Ախալքալաքի, Ալեքսանդրա-
պոլի, Արմաւիրի, Գորու և Դերբէնդի
ճիւղերի նախահաշիւները, որոնք ա-
ռանց փոփոխութեան հաստատուած են
ժողովականներից, ի բաց առեալ Դեր-
բէնդի նախահաշիւը որը բաւականի
թիւը և դէմ խօսակցութեանց նիւթ
դարձաւ. բանն այն է, որ Դերբէնդի
ճիւղի տեղական վարչութիւնը իւր նա-
խահաշիւը կազմելիս հաշուապահական
մի փոքրիկ սխալ է գործել, այսինքն
վարչութիւնը 1897 թուին սպասում
է մօտը 750 լուրի, կոնստանդնուպոլիս
համաձայն այդ գումարի 5%-ը պէտք է
յատկացնուի անձեռնմխելի գումարին.
750 լուրը 5%-ը կազմում է 37 ռ. 50
կոպ., իսկ նախահաշիւը մէջ գրուած էր
75 լուրի. այս սխալը խորհրդի ան-
դամները քարտուղարի հետ միասին չէին
նկատել և այնպէս էլ այդ երկուսի ա-
ռաջարկեցին ընդհանուր ժողովին. հէնց
այդ սխալից առաջացած տարբերու-
թիւնն էր, որ երկուսի և ձիւ վիճարա-
նութիւնների նիւթ դարձաւ։ Խորհրդի
անգամ պ. Մելիք Ազարեանցն առա-
ջարկեց 37 ռ. 50 կոպ. յատկացնել
առաւելաւորին յատկացրուած գու-
մարին. բայց այդ առաջարկութեան
հակառակորդներ գտնուեցան, որոնք
պնդում էին թէ խորհուրդը և ընդհա-
նուր ժողովը իրաւունք չունին որեւէ
ճիւղի տեղական վարչութեան կազմած
և կեղծոյնի ընդհանուր ժողովին նե-
կայացրած նախահաշիւը փոփոխութեան
ենթարկելու։ Ժողովականներից ոմանք
էլ առաջարկում են չհաստատուի Դեր-
բէնդի նախահաշիւը, այլ յանձնարու-
րել խորհրդին, որ այդ նախահաշիւը
վերադարձնի յիշեալ ճիւղին և պահան-
ջի նոր նախահաշիւը կազմել և ուղար-
կել։ Եղան առաջարկողներ էլ, որ այդ
տեղեկութիւն 37 ռ. 50 կոպէկի համար դի-
մեն Դերբէնդ և այդ գումարի գործա-
դրութեան համար քացաւորութիւն պո-
հանջեն։ Ժողովի նախագահը առաջար-

